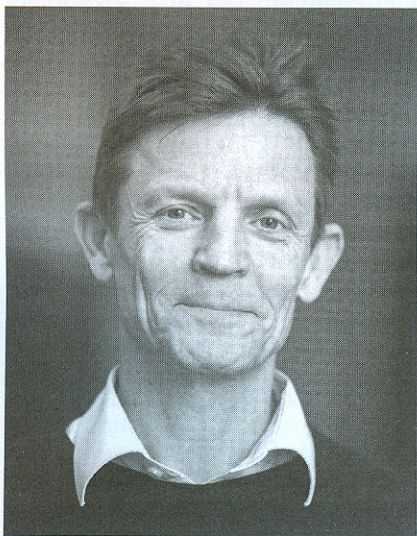

Akit a Nap megigézett

- Dr. Grandpierre Attila csillagász, zenész és irodalmár gondolatai -

Egy jó eszű fiúcska öt évesen eldöntötte, hogy egész további életében csak a Nappal foglalkozik, vagyis uralkodók által megbecsült, tudósok üzte hivatást választ: csillagász lesz. Grandpierre Attila fő hivatásaként az is lett, de mellette még híres zenész, énekes, költő, író és mély gondolkodású emberként filozófussá is vált. Ismert kutatója az ősi magyar hiedelemvilágának, jelképrendszerének és nemzeti jelképeink kozmikus rendszerét is egységbe foglalta. Korunk igazi polihisztoraként azonban fizikusként, csillagászként tudományos kutatási témái legfontosabbja, miként azt közel hatvan éve eldöntötte, a Nap maradt. Napkutatóként eredményeit nemzetközileg is jegyzik: fél tucat szakmai könyve jelent meg és 350-nél több tudományos publikációja olvasható hazai és külföldi szaklapokban. Vendégprofesszor volt az USA-ban, emellett hosszú évek óta ismert együttesekben zenél, énekel, és verseket ír. Életéről, tudományról, a tehetségek társadalomban betöltött szerepéről beszélgettem egy olyan kivételes tehetségű emberrel, aki nálunknál jobban érti és tiszteli is a Világegyetemet, a Napot, egyetlen gigantikus és örök folyamatként látva a galaktika létét, történéseit és nyughatatlanlanságával a földi életet folyamatosan kockáztató embert.

***

- Egy nyilatkozatából derült ki, s erre a neve is utal, hogy a Grandpierre-ek francia nemesek voltak és

a hugenotta üldözések időszakában kerültek erre a vidékre. Édesapja, Grandpierre K. Endre híres író, történész és gondolkodó volt, aki bizonyára nagy hatással volt a nyiladozó értelmű, majd kamasz fiára.

- Valóban meghatározó szerepe volt a fejlődésben. Sokat mesélt nekem az emberiség Aranykoráról, amikor az emberek együttműködtek egymással, és nagyszerű társadalmat hoztak létre, amelyben a boldogság bárki számára elérhető volt. Ötévesen kijelentettem szüleimnek, hogy csillagász leszek, mert a Nappal kell foglalkoznom.

- Ahhoz képest sok mindennel foglalkozik és mindegyik területen sikeres, egyéni meglátásai vannak, kreatívan éli meg a tudományt és az életet. A kissé poroszos elvű iskolában nem volt ebből gondja, mert – főleg az akkori oktatási gyakorlat – nem volt kedvező a kreativitással megáldott diákoknak?

- Nagyon szerettem tanulni, az alsó tagozatban osztályfőnökömbe valósággal szerelmes voltam, a matematika szeretetét neki köszönhetem. Az első padba ültetett és fél kézzel mindig a vállamat fogta, mert kérdéseire ugrottam ki a padból, hogy megmondjam a választ. Általános iskolában végig jeles vagy kitűnő volt a bizonyítványom. Zenész, később író szerettem volna lenni, mindig hosszú és tartalmas fogalmazásokat írtam. Mivel mindig volt mondanivalóm, sokszor elkanyarodtam a tárgytól. Ezért irodalomtanárom gyakran megjegyezte, hogy két ötöst érdemelnék, de mivel elkanyarodtam a tárgytól ezért egy egyest ad.

- Igen, a kreativitás, a tehetség, amit nem minden pedagógus vett jó néven diákoktól. A szürke szocialista világnak szürke egyéniségekre volt szüksége.

- Nyolcadik első felében jutottam arra a belátásra, hogy ez így nem megy tovább. Édesapám ekkor lett betiltott író. Az én irodalmi tevékenységem sem nyert elismerést, a humán tudományokban túl sok az olyan akadály, amelyben mások önkényes megítélésétől függ az értékelésem. Ezt csak a matematika, fizika terén tudom elkerülni. Váltottam. Elkezdtem lázasan tanulni a matematikát. Indultam a

versenyeken, és jó eredményeket értem el. Annyira megszerettem a matematikát, hogy nyolcadik után a nyáron egyedül megtanultam a négy éves gimnáziumi matematika tananyag nagy részét. Az I. István gimnázium matematika tagozatán folytattam a tanulmányaimat. A Középiskolai Matematikai Lapok pontversenyén is indultam, és volt olyan hónap, amikor a nagy matematikust, Lovász Lászlót, az MTA jelenlegi elnökét is megelőztem. A magaviseletem azonban túlságosan élénk volt, és emiatt el kellett hagynom a gimnáziumot, pedig nagyon szerettem, különösen Rácz János tanár urat, aki a matematikát rendkívül jól tanította. Amikor harmadikban átkerültem a Fazekas Mihály gimnázium matematika tagozatára, nem sok újat hallottam. Az órák nem kötötték le a figyelmem, emiatt ismét problémás gyereknek számítottam. Édesapámtól 16. születésnapomra kaptam egy csodálatos könyvet, Bauer Ervin írta, a címe: Elméleti biológia. Ebben azt olvastam, hogy minden élőlény attól él, hogy minden pillanatban minden energiáját arra fordítja, hogy leküzdje a romlási folyamatokat, a fizikai törvények alapján várható tehetetlenséget. Ez teljesen felvillanyozott. Rájöttem, hogy ez azt jelenti, hogy az élet örök törvényei nem hagyják a szocialista embertípus kitenyészését, hogy soha nem tudják végképp legyőzni az embert, mert örök természeti erők állnak a minden emberben ott élő életvágy mellett! Ekkor 1967-ben, jöttem rá, hogy hosszú távon nem maradhat fenn ez a merev, felülről és rosszul vezérelt szocializmus, és hogy össze fog omlani. Negyedik koromban a fizikatanár kijelentette, a fizika összes alaptörvénye levezethető a legkisebb hatás elvéből. A legkisebb hatás elve pedig, leegyszerűsítve, azt jelenti, hogy azok a folyamatok valósulnak meg, amelyek a legkevesebb energiát használják fel és a legrövidebb ideig tartanak. Rögtön rávágtam, hogy a fizika biztosan nem egyetemes érvényű, mert például én sem arra törekszem, hogy a lehető legkisebb energiával és a lehető legrövidebb ideig. Ellenkezőleg! Csak akkor még nem láttam, hogyan tudom ezt a gondolatot elmélyíteni és igazolni, erre csak évtizedekkel később került sor.

tan gyorsul. Ha pedig gyorsabban termelődik az energia, akkor még melegebb lesz, még gyorsabban termelődik az energia. Egy önmagát gyorsító folyamatot fedeztem fel a Nap magjában. Megoldottam a folyamatot leíró parciális differenciálegyenlet-rendszert, és így fedeztem fel, hogy a Nap magjában forró buborékok termelődnek, amelyek képesek a felhajtóerő hatására a Nap felszíne felé gyorsulva felemelkedni. Ezek idézik elő a napkitöréseket, a napfoltokat, a naptevékenységet. A forró buborékok termelődésének feltételeit vizsgálva felfedeztem, hogy a naptevékenység ciklikus újratermelése a forró buborékok és mágneses terek magas szintű megszervezését, összehangolását igényli. A mágneses teret az anyagáramlások termelik és szállítják a felszínre, az anyagáramlások irányítása pedig a kvantumszint mögötti szervező folyamatokat igényel, amelyek a Nap globális szerveződési szintjéről indulnak. A naptevékenység tehát valódi, a Nap, mint egész által kezdeményezett tevékenység. A Nap tehát az élőlényekre jellemző cselekvőképességgel bír. Rájöttem, hogy elméletem James Lovelock Gaia elméletéhez hasonló, amely a Föld élő voltának, önszabályozásának elmélete. Így fejlődött ki évtizedek izgalmas munkájával a Hélios elmélet, a naptevékenység új elmélete. 2007-ben a George Mason University fizika professzora, Robert Ehrlich konkrét előrejelzésem nyomán kiszámolta a napmagban keletkező, általam felfedezett hőhullámok összeadódását. Kisebb tudományos világszenzáció volt, a New Scientist egész oldalas beszámolóban ismertette a nevem többszöri említésével, hogy a napmag hőhullámjainak összegzéséből eredő periódusok megegyeznek a földi jégkorszakok periódusaival. Sikerült kimutatnom, hogy a tudomány fejlődésének fő iránya a kvantumfizika felfedezése után a Bauer Ervin-féle elméleti biológia lesz, és ezt az új biológiát matematikai alakban is megfogalmaztam. Ennek nyomán hívtak meg a kaliforniai Chapman University-re vendégprofesszornak fél évre. „Az Élő Világegyetem könyve” c. művemben megírtam, hogy miként alkotunk lényegében teljes képet a Világegyetemről. Ez számomra az egyik legnagyobb és legizgalmasabb felfedezés az életemben, mert ez az egészséges világkép,

és így az egészséges társadalom alapja. Az egészséges társadalom megalapozása pedig az emberiség legjelentősebb feladata.

- Elindult és kiteljesedett tehát egy új területen és eredeti meglátásokat hozó tudományos karrier; de időközben egy másik tevékenysége is szárnyra kapott: sajátos hangzásvilágú zenekar énekeseként kapta fel a hírnév.

- Mint utaltam rá, már kisgyermekkoromtól a zene bűvöletében élek. 1975-ben alakult meg a Vágtázó Halottkémek zenekar, amelyben énekelek, és csodás színt hozott az életembe. Még jobban megszerettem az embereket, éreztem, hogy egy csodás, felemelő erő költözik az életembe, és a zenénk útján a Földre. Sokan mondták, hogy egész életük legnagyobb eseménye volt, amikor a VHK-koncerten váratlanul megnyílt előttük egy teljesebb világ. Ezekkel a felszabadító, gyújtó érzésekkel teremtve a zenét, rendszerint olyan mélységekbe jutunk el, ahol az érzés teljesebben ragyog, az élet elemi erővé válik, és szinte látomásszerű erővel jelenik meg előttünk az a zene, amit játszunkunk kell, az a világ, amiben törvényerejű az életünk. Annnyira várjuk ezeket az alkalmakat, hogy már egy nappal a koncert előtt elkezdődik, hogy szervezetünk minden vészpartalékát is mozgósítjuk, és ezeket felszabadítjuk, sokszor egészen rendkívüli élményekben van részünk. Nehéz szavakkal elmondani, milyen az, amikor az élet teljes erejében mutatkozik meg. De egy biztos: ilyen koncerteken, és utána még napokig, teljesebb embereknek érezzük magunkat, belénk költözik az örök élet legyőzhetetlen ereje, és tudjuk, hogy az így kigyújtott fények mindig ragyogni fognak.

- Végezetül: milyen szerepe van a tehetségeknek ebben a világban, ahol úgy tűnik sokan a tehetségek alkotóerejét továbbra sem a világ jobbítására fordítják. Miként lehetne elérni, hogy az alkotó tehetségek, akikről manapság annyi szó esik, alkotóképességüket etikailag is támadhatatlan célokra fordítsák? Egyáltalán, mi a véleménye a tehetséggondozásról? Ha arra gondolok, hogy milyen képességgű emberek vezetik ezt a világot – hogy csak az EU törzskarát említsem és némely politikus szakmai megnyilvánulását –, elkecsereg a

jövőt illetően.

- Nem véletlen, hogy az intelligencia a legnagyobb mértékben öröklődő tulajdonság. Márpedig így van, ahogy ezt például Martin Seligman is megírta „Amin változtathatsz...és amin nem” című könyvében (2011, 71.o.). Ez nem is lehet másként, hiszen az emberi faj neve: Homo sapiens, Bölcs Ember. Az emberi értelem a Földön egyedülállóan tűnik. Az emberrelválás pedig – ahogyan azt az Élő Világegyetem könyvében igyekeztem megvilágítani – a Természet akaratából történ. Ha így van, akkor az emberiség alapvető feladata az értelem, az intelligencia fejlesztése – az egész emberiség és az egyetemes élet érdekében.

A napokban jelent meg Barnet Bain „The Book of Doing and Being: Rediscovering Creativity in Life, Love and Work” című könyve, amelyben ismerteti, hogy az agyserkentő ötletekkel próbára tett 3 éves gyermekek 98%-a „kreatív génusz”-nak számít. Mire ezek a gyerekek felnőnek és 25 évesek lesznek, ez a 98% lecsökken...2%-ra. Bár az emberiségnek csak ennyire kis hányada bizonyul „kreatív génusz”-nak, a maradék 98% is éppen olyan tehetségnek született, csak éppen a mai viszonyok között tehetsége elkallódott. De a tehetség ott van, kezdettől fogva.

Az emberiség fejlődésének két fontos módja egyrészt az egész emberiség együttes fejlődése, ami az átlagszínvonal fejlődésére vezet, másrészt a legkiemelkedőbbek, a tehetségesek fejlődése. Nemcsak az emberiség intelligenciájának átlagát kell fejleszteni, hanem külön az emberiség legkiválóbbjainak értelmét, hiszen fejlődni is ők tudnak a legkiemelkedőbbben. És ha fejlődnek, akkor természetadta feladatuk, hogy felemeljék, maguk után húzzák az egész emberiséget, vagyis, hogy képességeiket a világ jobbítására fordítsák. Ennek fényében úgy gondolom, a tehetséggondozásban kiemelkedő jelentőségű, hogy gondot fordítsunk a kiemelkedően tehetségesekre, éppen azért, mert ha képességeiket a világ jobbítására fordítják, akkor ők képesek a legjobban segíteni a többiek fejlődését is. A tehetséggondozás fő feladata tehát nemcsak az átlagtól lemaradók felzárkóztatása, nemcsak az egész csoport képzése, fejlesztése, hanem, mégpedig kiemelkedő hangsúllyal, a kiemelkedően tehetségesek gondozása, beleértve

tan gyorsul. Ha pedig gyorsabban termelődik az energia, akkor még melegebb lesz, még gyorsabban termelődik az energia. Egy önmagát gyorsító folyamatot fedeztem fel a Nap magjában. Megoldottam a folyamatot leíró parciális differenciálegyenlet-rendszert, és így fedeztem fel, hogy a Nap magjában forró buborékok termelődnek, amelyek képesek a felhajtóerő hatására a Nap felszíne felé gyorsulva felemelkedni. Ezek idézik elő a napkitöréseket, a napfoltokat, a naptevékenységet. A forró buborékok termelődésének feltételeit vizsgálva felfedeztem, hogy a naptevékenység ciklikus újratermelése a forró buborékok és mágneses terek magas szintű megszervezését, összehangolását igényli. A mágneses teret az anyagáramlások termelik és szállítják a felszínre, az anyagáramlások irányítása pedig a kvantumszint mögötti szervező folyamatokat igényel, amelyek a Nap globális szerveződési szintjéről indulnak. A naptevékenység tehát valódi, a Nap, mint egész által kezdeményezett tevékenység. A Nap tehát az élőlényekre jellemző cselekvőképeséssel bír. Rájöttem, hogy elméletem James Lovelock Gaia elméletéhez hasonló, amely a Föld élő voltának, önszabályozásának elmélete. Így fejlődött ki évtizedek izgalmas munkájával a Hélios elmélet, a naptevékenység új elmélete. 2007-ben a George Mason University fizika professzora, Robert Ehrlich konkrét előrejelzésem nyomán kiszámolta a napmagban keletkező, általam felfedezett hőhullámok összeadását. Kisebb tudományos világszenzáció volt, a New Scientist egész oldalas beszámolóban ismertette a nevem többszöri említésével, hogy a napmag hőhullámjainak összegzéséből eredő periódusok megegyeznek a földi jégkorszakok periódusaival. Sikerült kimutatnom, hogy a tudomány fejlődésének fő iránya a kvantumfizika felfedezése után a Bauer Ervin-féle elméleti biológia lesz, és ezt az új biológiát matematikai alakban is megfogalmaztam. Ennek nyomán hívtak meg a kaliforniai Chapman University-re vendégprofesszornak fél évre. „Az Élő Világegyetem könyve” c. művemben megírtam, hogy miként alkothatunk lényegében teljes képet a Világegyetemről. Ez számomra az egyik legnagyobb és legizgalmasabb felfedezés az életemben, mert ez az egészséges világkép,

és így az egészséges társadalom alapja. Az egészséges társadalom megalapozása pedig az emberiség legjelentősebb feladata.

- Elindult és kiteljesedett tehát egy új területen és eredeti meglátásokat hozó tudományos karrier, de időközben egy másik tevékenysége is szárnyra kapott: sajátos hangzásvilágú zenekar énekeseként kapta fel a hírnév.

- Mint utaltam rá, már kisgyermekkoromtól a zene bűvöletében élek. 1975-ben alakult meg a Vágtázó Halottkémek zenekar, amelyben énekelek, és csodás színt hozott az életembe. Még jobban megszerettem az embereket, éreztem, hogy egy csodás, felemelő erő költözik az életembe, és a zenénk útján a Földre. Sokan mondták, hogy egész életük legnagyobb eseménye volt, amikor a VHK-koncerten váratlanul megnyílt előttük egy teljesebb világ. Ezekkel a felszabadító, gyűjtő érzésekkel teremtve a zenét, rendszerint olyan mélységekbe jutunk el, ahol az érzés teljesebben ragyog, az élet elemi erővé válik, és szinte látomásszerű erővel jelenik meg előttünk az a zene, amit játszanunk kell, az a világ, amiben törvényerejű az életünk. Annyira várjuk ezeket az alkalmakat, hogy már egy nappal a koncert előtt elkezdődik, hogy szervezetünk minden vérsztartalékát is mozgósítjuk, és ezeket felszabadítjuk, sokszor egészen rendkívüli élményekben van részünk. Nehéz szavakkal elmondani, milyen az, amikor az élet teljes erejében mutatkozik meg. De egy biztos: ilyen koncerteken, és utána még napokig, teljesebb embereknek érezzük magunkat, belénk költözik az örök élet legyőzhetetlen ereje, és tudjuk, hogy az így kigyújtott fények mindig ragyogni fognak.

- Végezetül: milyen szerepe van a tehetségeknek ebben a világban, ahol úgy tűnik sokan a tehetségek alkotóerejét továbbra sem a világ jobbítására fordítják. Miként lehetne elérni, hogy az alkotó tehetségek, akikről manapság annyi szó esik, alkotóképességüket etikailag is támadhatatlan célokra fordítsák? Egyáltalán, mi a véleménye a tehetséggondozásról? Ha arra gondolok, hogy milyen képességgű emberek vezetik ezt a világot – hogy csak az EU törzskarát említsem és némely politikus szakmai megnyilvánulását -, elkecseregem a

jövőt illetően.

- Nem véletlen, hogy az intelligencia a legnagyobb mértékben öröklődő tulajdonság. Márpedig így van, ahogy ezt például Martin Seligman is megírta „Amin változtathatsz...és amin nem” című könyvében (2011, 71.o.). Ez nem is lehet másként, hiszen az emberi faj neve: Homo sapiens, Bölcs Ember. Az emberi értelem a Földön egyedülállóan tűnik. Az emberreválás pedig – ahogyan azt az Élő Világegyetem könyvében igyekeztem megvilágítani - a Természet akaratából történt. Ha így van, akkor az emberiség alapvető feladata az értelem, az intelligencia fejlesztése – az egész emberiség és az egyetemes élet érdekében.

A napokban jelent meg Barnet Bain „The Book of Doing and Being: Rediscovering Creativity in Life, Love and Work” című könyve, amelyben ismerteti, hogy az agyserkentő ötletekkel próbára tett 3 éves gyermekek 98%-a „kreatív génusz”-nak számít. Mire ezek a gyerekek felnőnek és 25 évesek lesznek, ez a 98% lecsökken...2%-ra. Bár az emberiségnek csak ennyire kis hányada bizonyul „kreatív génusznak”, a maradék 98% is éppen olyan tehetségnek született, csak éppen a mai viszonyok között tehetsége elkallódott. De a tehetség ott van, kezdettől fogva.

Az emberiség fejlődésének két fontos módja egyrészt az egész emberiség együttes fejlődése, ami az átlagszínvonal fejlődésére vezet, másrészt a legkiemelkedőbbek, a tehetségesek fejlődése. Nemcsak az emberiség intelligenciájának átlagát kell fejleszteni, hanem külön az emberiség legkiválóbbjainak értelmét, hiszen fejlődni is ők tudnak a legkiemelkedőbben. És ha fejlődnek, akkor természetadta feladatuk, hogy felemeljék, maguk után húzzák az egész emberiséget, vagyis, hogy képességeiket a világ jobbítására fordítsák. Ennek fényében úgy gondolom, a tehetséggondozásban kiemelkedő jelentőségű, hogy gondot fordítsunk a kiemelkedően tehetségesekre, éppen azért, mert ha képességeiket a világ jobbítására fordítják, akkor ők képesek a legjobban segíteni a többiek fejlődését is. A tehetséggondozás fő feladata tehát nemcsak az átlagtól lemaradók felzárkóztatása, nemcsak az egész csoport képzése, fejlesztése, hanem, mégpedig kiemelkedő hangsúllyal, a kiemelkedően tehetségesek gondozása, beleértve

azt is, hogy tehetségüket valóban a világ jobbítására fordítsák. Ehhez persze szükség van egy jól megalapozott és egészséges, lényegében teljes világképre, olyanra, amelyet a kiemelkedően tehetséges emberek jobban elfogadnak, mint a világ jobbítása számára kevésbé előnyös vagy kifejezetten hátrányos, szokásos szempontokat. Természetellenes helyzet, hogy a mai világban az erkölcs és a társadalom irányítása, az erkölcs és a politika gyakran fényévnnyire vannak egymástól.

Az élet a Világegyetem legmagasabb szintű csodája. Az élet a legnagyobb érték minden élőlény számára. Ha az élet megszűnik, minden más érték megszűnik. Az élet különösen akkor értékes, ha magasan a létfenntartás szintje felett éljük, ha belső életünk minősége, intelligenciánk és érzésvilágunk magas szintű.

Ugy gondolom, hogy a tehetség az élet szeretetéből fakad. És mivel mindenki szereti az életet, ezért mindenki kisebb-nagyobb mértékben tehetséges. Persze mi azokat nevezzük tehetségesnek, akiknek képességei kiemelkedőek, átlag felettiek. A tehetséges ember az átlagosnál mélyebben és szélesebben vállalja az életet és igazi kihívásait. Azért vagyunk emberek, hogy megértsük a világot, amelyben élünk, és az emberiség javára cselekedjünk.

Az igazi tehetség az élet iránti érzelmi elkötelezettségtől kapja mozgatóerejét. Ha így van, ha a tehetség az élet szeretetéből fakad, akkor nem olyan könnyű elnyomni. Különösen, ha tudatosítjuk magunkban, hogy a tehetségünk velünk született, vagyis a Természetből fakad, a Természetnek köszönhetjük. Ha tudatosítjuk magunkban, hogy a tehetség forrása az élet melletti érzelmi elkötelezettség, akkor képesek vagyunk megerősíteni az élet szeretetét, és ezáltal a tehetséget is. Az élet szeretete minden ember számára vonzó, és így a tehetség és az életszeretet összefüggésének felismerése egyre több emberben képes felébreszteni a tehetség felfedezése iránti vágyat éppúgy, mint a tehetségnek a világ jobbítására irányulását. Így egyre több emberben ébredhet fel, és növekedhet az eddigi szint fölé a tehetség. Az élet alapvetően elkötelezett az élet fenntartása és felemelése, minél magasabbra fejlesztése mellett. És mert élőlények vagyunk, természet szerint elkötelezettek vagyunk az élet fejlesztése, a tehetség fejlesztése mellett. És mert emberek vagyunk, természet adta módon elkötelezettek vagyunk az értelem minél magasabb szintre fejlesztése mellett. Képesek vagyunk szárnyakat adni egymásnak!

Az evolúció folytatódik, az emberi intelligencia nő. Az elmúlt 30 000

évben az emberi génkészlet 14%-a megváltozott – írja Nicholas Wade. Az intelligencia az élet megvalósításának egyik legjobb előrejelzője, pl. a végzettség, a foglalkozás, a testi-lelki-szellemi egészség és az élettartamra vonatkozóan. A magasabb intelligenciájú emberek rendszerint lelkileg és fizikailag egészségesebbek, ritkábban betegsgek és hosszabb életűek. Az intelligencia hajlamos a fejlődésre. Ha a tehetséges gyermek akár csak 1 %-kal emelkedik az átlag fölé, ez azt jelenti, hogy érzelmi elkötelezettsége magasabb. Ezért jobban figyelnek a környezetükre is. Az átlagosnál jobban érdekeltek abban, hogy genetikai hajlamaiknak megfelelő környezetet találjanak vagy alakítsanak ki. Ha pedig ebben bármilyen sikert érnek el, akkor genetikai hajlamaiknak megfelelő környezetbe kerülnek, és az ilyen kedvező környezet felerősíti a gének hatását. A kezdeti 1%-os többlet megnő, és vele a folyamat hajtóereje is. Így képesekké válnak még kedvezőbb környezet kialakítására vagy megtalálására, és így tovább. Az értelemszerűen fejlődő tehetség az életút során rendszerint meghatványozódik. A tehetség képes arra, hogy szárnyakat adjon saját kibontakozásának.